

רציונל

המשפחה מהווה את קבוצת ההשתייכות הבסיסית והמשמעותית, ובה מתבססות חוויות ראשוניות של אמון, שייכות ומסוגלות. בגיל ההתבגרות עוברת המערכת המשפחתית כולה טלטלה מסוימת עקב תהליכי ספרציה ואינדיבידואציה, הגורמים לשינוי ולהתפתחות גם בה, ומהווים חלק בלתי נפרד מההתפתחות ומגיבוש הזהות האישית של מתבגרים. משפחת המתבגרת נאלצת להתמודד עם סערות רגשיות, שינויי מצב רוח ושאלות של ערך עצמי, תוך כדי ניסיון מצדה לאפשר חתירה לקראת נפרדות בד בבד עם מסר של שייכות, של ביטחון ושל העצמה.

אולם, תהליכים אלו מתרחשים בקונטקסט תרבותי שבו במקביל גם ההורים עצמם טרודים פעמים רבות בשאלות זהות הנוגעות לקריירה, לזוגיות ולמימוש עצמי, ולא תמיד פנויים ללוות את ילדיהם בתקופה חשובה זו. כמו כן, מוצאים הורים רבים את עצמם חסרי אונים מול מצבי הרוח, הדרישות התובעניות והקושי להציב גבולות.

בנוסף, יש לזכור, כי המשפחה היא המערכת הבסיסית והמשמעותית המנחילה מודל של תפקידי מגדר, מסרים ביחס למיניות נורמטיבית ומודל של יחסים בין-אישיים. לפיכך, מהווה המשפחה גם גורם סוציאליזציה המשמר תפיסות סטריאוטיפיות ביחס לתפקידי מגדר, ויש להתחשב בכך בזמן הנחיית השיעורים בנושאים אלו. כמו כן, כדאי לזכור, כי בימינו קיימים סוגים רבים של משפחות, ובכל כיתה ישנם ילדים ממשפחות "במעבר", דהיינו, משפחות הנמצאות לפני תהליך הגירושים של ההורים, בעיצומו או אחריו. ישנן גם משפחות חד-הוריות, ולציתים משפחות שבהן ההורים הם בני אותו סין.

כל אלו מעלים ומבססים את הצורך החשוב לעסוק בנושא המשפחה בבית-הספר, ולקחת חלק בחינוך ובייצוץ להכנה לקראת חיי משפחה.

מטרת השיעורים הבאים היא לעסוק בתפיסתם של המתבגרים עצמם את משפחתם ואת מקומם בתוכה. פעילות זו נעשית בקונטקסט של שנה מיוחדת עבור הנערות - שנת "בנות מצווה". מלבד זאת, מוצעים מפגשים עם ההורים בנושא אהבה וקשר, שיאפשרו להם לחוות עם ילדיהם פעילות בנושא חשוב זה.

מטרות

התלמידים:

1. יכירו את מבנה המשפחה, אפיוניה והמקום של התלמיד בתוך משפחתו.
2. יהיו מודעים לכך, שלהסתכלות של התלמיד ושל הוריו מנקודות ראות שונות ישנה השפעה על מערכת היחסים ביניהם.
3. יזהו חילוקי דעות בינם לבין הוריהם ולהבין את מקורם.
4. יפתחו כלים לניהול דיאלוג מקדם עם בני המשפחה.

מפגש מס' 24 התפקידים במשפחה

הצעה לפתיחה:

במשפחה אנו לומדים על העולם דרך חלוקת התפקידים במשפחה. חלוקת התפקידים מצוררת שאלות על **שותפות מול בדידות**, על הצורך **בתקשורת** בכדי לשאת ולתת בין בני המשפחה, ועל לימוד תפקידי המגדר (תפקידים נשיים וגבריים). בנוסף, נשוחח היום על התפקידים שנוטל כל אחד במשפחה מבחינה **רגשית** ("המפונק", "הבכיון", "החכם", "האחראי", "הילדותי" עם התייחסות מיוחדת **לתפקיד שלכם**, שנטלתם או שקיבלתם, במשפחתכם. כמו כן, נתייחס לתהליך השינוי שאתם צוברים עם התבגרותכם, ולמידת ההתאמה של התפקידים המשפחתיים לאורך ציר הזמן.

מהלך:

1. מי עושה מה במשפחה שלכם (כל הזמן או רק לפעמים)?
 - תפקידים תפעוליים, כמו: בישול, ניקיון, סדר, הסעות. תפקידים כלכליים: פרנסה, אחריות על התקציב המשפחתי.
 - תפקידים רגשיים: הרגעה, ביטויי אהבה, כעסים, מצבי רוח, בכי, תובענות, חוסר שביעות רצון.
 - תפקידים טיפוליים: בריאות, תמיכה, עזרה.
 - תפקידים של יחסי סמכות: מי קובע, מה ואיך, ומי כפוף למי, ביקורת, פיקוח, הטלת מרות ועונשים.
 - תפקידים של "יחסי ציבור": מגעים עם גורמים מחוץ למשפחה: קשר עם מערכת החינוך, הבריאות, בנקים.
 - תפקידים של בידור וחברה: שמירת קשרים עם חברים, ארגון יציאות משותפות לצורך בידור והנאה... ועוד.
2. הוסיפו את **תקנון המשפחה** שלכם: מנהגים, כללים, וסדרים שאופייניים למשפחה שלכם. הוסיפו גם ערכים ואמונות שאתם מזהים במשפחה שלכם.
3. מהם **התפקידים שלכם בתוך המשפחה**?
4. מהו התפקיד הרגשי מהו התפקיד התפעולי?
5. מפו כל תפקיד אחר שאתם מזהים. כיצד הוא "נעשה שלכם"? כיצד אתם מרגישים עם תפקידים אלו? איך מתייחסים לכך שאר בני המשפחה?
6. האם הייתם רוצים לעשות שינוי במערך התפקידים המשפחתי? אם כן, במה?
7. האם היום, כשגדלתם כבר, יש תפקידים שאינם מתאימים לכם יותר?

על ספה של ההתבררות מצפים מילדים שיוכלו כבר להיות שותפים בקבלת החלטות הקשורות לתקציב המשפחה, ואף לתת ביטוי התנהגותי להבנות אלו, באמצעות התחשבות בהחלטות המשפחתיות.

משפחות התלמידים שלנו אינן עשויות מצור אחד, יש בהן המשגשות כלכלית, יש השומרות על קיום כלכלי ממוצע, ויש השקועות בחובות...

ביטחון כלכלי הוא מושג חשוב בחוויה הישראלית, אך ישנן משפחות רבות החוות אבטלה ואפילו צוני.

לאור הנאמר, מצאנו לנכון להקדיש מפגש זה להשתתפותם של המתבגרים הצעירים בנשיאה באחריות לתקציב המשפחתי.

מהלך:

המורים יציעו לתלמידים **לחקור** מעט את סעיפי הוצאות המחייבה של משפחה ממוצעת בכיתתם (היות שילדי כיתה ו' כבר יודעים לחשב ממוצע או חציון).

הדבר דורש איסוף מראש של חשבונות חשמל, מים, ארנונה, דלק, כמובן תוך הסתרה של שם המשפחה ושמירה על חיסיון... והשוואת הוצאות לפי גודל המשפחה.

בדיון בכיתה ייווצר תקציב של **משפחה ממוצעת**, הכולל הכנסה ממוצעת והוצאות מחיה (מזון, חשמל, מים, גז, בריאות, תחבורה, תקשורת חינוך, ביגוד, פנאי, חוגים ועוד...).

■ זו הזדמנות לקיים דיון גם **בסדרי החשיבות** של סעיפי התקציב. להבחין בין הוצאות הכרחיות לבין הוצאות של רווחה.

■ כאשר יונחו הנתונים לפני התלמידים, הם יזהו את הסעיפים בתקציב המשפחתי שבהם יש לתלמידים חלק, ויסיקו מסקנות הנובעות מכך (בדרך-כלל יש להם חלק בכל סעיפי התקציב, גם אם הם עצמם אינם משתמשים ישירים, כמו: דלק, גז וכד')

■ כעת ניתן להטיל על קבוצות תלמידים משימות הקשורות, למשל, **ליעדי חיסכון**. מה תהיה תרומתם של התלמידים אם המשפחה תחליט לצמצם הוצאות ולהגדיל חסכונות לקראת הוצאה גדולה בעתיד.

התלמידים יציעו סעיפי הוצאות שעליהם יוכלו לוותר, כדי שהם ואחיהם, שיוותרו כמותם, יקטינו את הוצאות המשפחה ויקדמו חיסכון, או ימנעו גרעון לקראת יעד חשוב.

■ אילו ויתורים או פעולות עקיפות היו **ממליצים להורים** לעשות כדי לקדם את הני"ל?

■ לעיתים ניתן להגיע להפחתה בסציפי הוצאות ללא ויתורים. חשבו על דרכים חלופיות, כיצד ניתן להפחית הוצאות ללא ויתורים על מוצרי צריכה.

למורה,

התנהלות המשפחה בנושא הכספים היא חלק מתרבות החיים של המשפחה. יש לכבדה, לנקוט זהירות רבה, ולהימנע מעמדה שיפוטית כלפי התקציב של המשפחות. גם אם יספרו תלמידים על ההתנהלות התקציבית של משפחתם, אנו, המורים, נזכיר להם כי מדובר בעניין פרטי, ונכבד את פרטיות המשפחה.

עדיף ומומלץ ליצור תקציב ממוצע וכרטיסי אירוע על אודות יעדים משפחתיים בתחום הכלכלי ולעבד אותם (לקראת שיפור דיור, לקראת לימודים של אחד/ת האחים/האחיות באוניברסיטה, לקראת נסיעה לחו"ל...).